

UDK 027.1(497.4):929Kopitar J.
Anja Dular
Narodni muzej Slovenije

IZGUBLJENE IN NAJDENE KNJIGE IZ NEKDANJE KOPITARJEVE KNJIŽNICE

V prispevku je predstavljena problematika Kopitarjeve knjižnice oz. usoda knjig, ki jih danes ne hrani Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani. Predvidevamo namreč, da je del knjig sprva na Dunaju zadržal eden izmed avkcionarjev – Matthäus Kuppitsch, nato pa so prišle v Britansko knjižnico po posredovanju berlinskega knjigotržca Adolfa Asherja.

The article discusses the issues of Kopitar's library or, rather, the fate of his books that are presently not curated by the National and University Library in Ljubljana. It is assumed that some of the books were first held in Vienna by one of the auctioneers, Matthäus Kuppitsch, and later they found their way to the British Library through the mediation of a Berlin bookseller, Adolf Asher.

Ključne besede: Jernej kopitar, knjižnica, Britanska knjižnica

Key words: JernejKopitar, library, British library

Slovenska matica je na 48. skupščini 8. maja 1880 sklenila, da izda monografijo, kjer bo podrobneje predstavljeno Kopitarjevo življenje in delo. *Kopitarjeva Spomenica*, ki je izšla po praznovanju stoletnice slavistovega rojstva, prinaša tudi podrobnosti ob odkritju plošče v Repnjah.¹ Sto let kasneje je Kopitarjevo življenje in delo v zbirki *Znameniti Slovenci* predstavil Jože Pogačnik. In če je leta 1977 še upravičeno zapisal, da je premalo znan,² je danes situacija povsem drugačna. O Kopitarju in njegovem delu je bilo v zadnjem desetletju in pol organiziranih več simpozijev, ki so osvetlili predvsem njegov doprinos k slavistiki, literaturi in bibliotekarstvu.³ Velik pomen pripisujejo tudi njegovi privatni biblioteki, ki je prišla po lastnikovi nenadni smrti v ljubljansko Licejsko knjižnico. Tako je že leta 1880 Ivan Navratil zapisal: »Slavnega pokojnika veliko učenost razkazuje nam tudi izvrstna osebojna knjižnica, ki jo je zapustil, a posebne hvale je vredno, da je ta neprečislani zaklad (za 1400 goldinarjev srebra) kupila iz njegove ostaline knjižnica Ljubljanska. – Hvala za to pa gre tedanjemu knjižničarju Ljubljanskemu Mih. Kastelcu (Kastelic)«. ⁴ Na tem mestu želimo dodati nekaj drobnih dejstev o njeni usodi in s tem tudi o nenavadnem potovanju nekaterih knjig iz zbirke.

Najprej naj ponovimo nekaj znanih podatkov o nominalni vrednosti Kopitarjeve knjižnice. Sistematično jo je začel graditi od svojega prihoda na Dunaj. Ker je številna znanstvena dela potreboval za svoje raziskave, zdi se, da včasih ni niti razlikoval med svojo lastno in Dvorno knjižnico, kjer je delal. V prvih letih je še večkrat zapisal v

¹ *Kopitarjeva Spomenica*, Ljubljana: Slovenska matica, 1880.

² Jože Pogačnik: *Jernej Kopitar*; Ljubljana: Partizanska knjiga, 1977 (*Znameniti Slovenci*), 7.

³ Npr. *Kopitarjev zbornik, Ljubljana*: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti, Seminar slovenskega jezika, literature in kulture, 1996 (Obdobja, 15); *Bartholomäus (Jernej) Kopitar*, Wien, Köln, Weimar: Böhlau Verlag (Osthefte.Sonderband, 11), 1995.

⁴ *Kopitarjeva Spomenica*, Ljubljana: Slovenska matica, 1880, 15.

pismih, da namerava knjige zapustiti Dvorni knjižnici, a pravnega akta o tem ni bilo in morda je kasneje to idejo tudi opustil. Znano je, da je sam ocenil vrednost biblioteke na 10.000 goldinarjev.⁵ Po njegovi smrti pa so jo v zapuščinskem aktu ocenili na borih 721,29 goldinarjev, kar ni bila le občutno manjša vsota, kot jo je ocenil lastnik, ampak so enako menili tudi sodobniki, na primer njegov prijatelj tedanji vodja Kraljeve knjižnice v Berlinu Josef Fesl.⁶

V literaturi je večkrat zapisano, da je Kopitarjevo knjižnico nato kot celoto po volji sorodnikov dobila nekdanja Licejska, kasneje deželna Študijska knjižnica oz. danes Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani za vsoto 1400 goldinarjev.⁷

Kopitar sam ni naredil nobenega popisa svoje biblioteke. Po njegovi smrti pa je bilo narejenih več seznamov. Prvi v popisu zapuščinskih aktov obsega 58 strani. Na tem seznamu je označena tudi vrednost posameznih knjig, ki pa je bila, kot smo že omenili, precej nizka. Iz seznama so bile nato izločene prepovedane knjige, narejen je bil avkcijski katalog. Po prenosu biblioteke v Ljubljano je sledil seznam v Licejski biblioteki in vpis v akcijijski knjigi. Da niso vse knjige iz avkcijskega kataloga prispele v Ljubljano, je ugotavljal že Josip Marn leta 1880 in v najnovejšem času Walter Lukan.⁸

Pa vendar velja na tem mestu še enkrat osvetliti nekaj dejstev, povezanih z avkcijskim katalogom knjižnice. Na Dunaju je izšel kmalu po lastnikovi smrti *Verzeichniss der in die Verlassenschaft des Herrn Bartholom. Kopitar ...gehörigen wertvollen Bücher und Handschriften: grossentheils sprachwissenschaftlich, vorzüglich in allen slawischen Sprachen, welche den 1845, Vormittags in den gewöhnlichen Lizitations-Stunden ... öffentlich versteigert werden. Wien: zu haben à kr. bei Jakob Bader ... und Matth. Kuppitsch ..., 1845.*

Na nekatere težave pri identifikaciji citiranih knjig je opozoril že Walter Lukan, npr. avtorja Vuka Stefanovića Karadžića imamo vpisanega v treh variantah, Pohlin je seveda citiran kot *Marcus pater* in podobno.⁹ Tu naj dodamo še nekaj podrobnosti. Knjige v slovanskih jezikih so največkrat navedene z v nemščino prevedenimi naslovi, poleg je sicer oznaka, v katerem jeziku je original, a ob tem je bilo narejenih precej napak. Naj navedem le nekaj primerov. Pridige *Kristusovo terpljenje ve osem postnegh pridegah* in *Razlaganje dopoldanje očitne službe božje, alę kęrščanskeę naukę od s. maše* Antona Pekca, ki jih je po njegovi smrti objavil Jožef Burger, so bile natisnjene v metelčici v Ljubljani 1834 oz. 1835 in seveda niso hrvaške, ampak slovenske (št. 753, cf. NUK sig. 18356 in št. 793). Enako velja za *Sgodbe Svetiga pišma sa mlade ljudi*, ki jih je priredil Matevž Ravnikar in so izšle med letoma 1815 in 1817 v Ljubljani (št. 772). Obradovičev srbski prevod Ezopovih Basni leta 1788 ni izšel v Ljubljani (Laibach), ampak v Leipzigu (št. 774). V nekaj zapisih pa nastopajo tudi nemški avtorji v »slovanski« obliki – npr. ob češkem prevodu Schillerjevih Basni je avtor zapisan v genitivu,

⁵ Eva-Maria Hüttl-Hubert, Kopitar als Bibliothekar, *Kopitarjev Zbornik*, Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti, Seminar slovenskega jezika, literature in kulture, 1996 (Obdobja, 15), 65–69 (cel članek 57–69).

⁶ Prav tam, 67–68.

⁷ Walter Lukan, Kopitars Privatbibliothek, *Bartholomäus (Jernej) Kopitar*, Wien, Köln, Weimar: Böhlau Verlag. (Osthefte.Sonderband, 11), 1995, objavljeni dokumenti, 330–337.

⁸ Prav tam, 225, op. 15.

⁹ O. c.

priimek pa spremenjen v *Sillera Basné* (št. 525). Ne vemo, koliko zvezkov in kateri časopisi in rokopisi so se skrivali pod oznakami *Einzelne Hefte von Journalen, und einzelne Theile* (št. 553), *Eine Parthie kleiner Abhandlungen und einzelner Bände, in russische, wallachischer, serbischer, illyrischer Sprache, in 8. und in 4.* (št. 931), *Ein Paquet mit Fragmenten, auf Schreibpapier und Pergament* (št. 929). Na več mestih smo opazili, da se različni vpisi nanašajo na isto publikacijo. Torej to lahko pomeni, da je imel Kopitar več izvodov nekega dela, ali je to le pomota (npr. *Bücher in Quarto* št. 105 in 114). Celo Kopitarjevo delo *Glagolita Clozianus* je zapisano dvakrat (*Bücher in Quarto* št. 140 in 145), prvič je popisanih 26 in drugič 19 izvodov. Prav tako ne vemo, koliko izvodov Kopitarjevega slovarja se skriva pod oznako »12 paketov« (št. 932).

Če je bil argument za nesistematično izdelan seznam knjig v zapuščinskem inventarju, da so ga morali izdelati v prenatrpanem dunajskem stanovanju na Spital Gasse, to nikakor ne bi smela biti razlaga za tako površno izdelavo avkcijskega katalog. Za tovrstne dokumente so namreč veljala pravila, ki so bila podobna bibliotekarskim.

Avkcijski knjigotrški katalogi namreč sodijo med prodajne kataloge, natisnjeni pa so ob razprodajah knjižnic ali posebnih ponudbah antikvariatov.¹⁰ Avkcije knjig so poznali že v antiki, znane pa so tudi iz srednjega veka, in sicer iz Španije in drugih sredozemskih dežel.¹¹ Ti katalogi so večkrat edini viri, ki govore o bogastvu nekdanjih bibliotek. Najstarejši avkcijski katalog je bil natisnjen na Nizozemskem, v Leidnu leta 1598.¹² V drugih evropskih deželah se taki prodajni katalogi pojavijo več kot pol stoletja kasneje, in sicer v Nemčiji leta 1659, na Danskem 1661, Švedskem 1664, v Angliji 1676 in Franciji 1700.¹³ V 17. stoletju so knjigarnarji tako prodajali gradivo posameznih bibliotek, ob koncu 18. pa se pojavijo tudi prodajni katalogi antikvariatov, kjer je bil združen fond več knjižnic.¹⁴ Avkcijski katalogi imajo torej vse značilnosti knjižničnih katalogov, a poleg naslovov so pravilom zapisane tudi izključne cene za posamezne knjige, saj so le tako lahko služili dražiteljem. Večinoma pa je glavnim podatkom o knjigah dodana še kakšna opomba o ohranjenosti, vezavi, posebni značilnosti, ki pa se ne nanaša le na vsebino. Ob koncu 18. stoletja je izšel tudi prvi ljubljanski avkcijski katalog. Ob razprodaji biblioteke škofa Karla Janeza Herbersteina ga je leta 1788 natisnil Janez Friederik Eger.¹⁵

Vendar se moramo ob Kopitarjevi biblioteki vprašati: ali imamo pred seboj pravi avkcijski katalog? V njem so sicer tipični podatki o ohranjenosti knjig, vezavi in podobno, na primer delo Tomaža Kempčana *De imitatione Christi*, ki je izšlo v Kölnu leta 1821, je bilo vezano v pergament (kat. št. 381). Manjka pa bistveni element – knjige

¹⁰ David Pearson, *Provenance Research in Book History: A Handbook*, London: British Library, 1994, 132 sl.

¹¹ Bert van Salem, *Die frühesten holländischen Auktionskataloge, Bücherkataloge als buchgeschichtliche Quellen in der frühen Neuzeit*, Wiesbaden: Herzog-August-Bibliothek, 1985 (*Wolfenbütteler Schriften zur Geschichte des Buchwesens*, 10), 67 sl.

¹² O. c. 68.

¹³ O. c., 76.

¹⁴ Archer Taylor, *Book catalogues: their varieties and uses*, Chicago: The Newberry Library, 1957, 75.

¹⁵ *Verzeichniß der Fürst bischöfl. Karl Graf von Herbersteinisch Verlaß. Bücher mit den Schätzungspreisen*, Laibach: Joh. Fried. Eger, 1788. Cfr. Anja Dular, *Knjižnica ljubljanskega škofa Karla Janeza Herbersteina, Predmet kot reprezentanca: okus, ugled, moč*, Ljubljana: Narodni muzej Slovenije, 2009, 259–299.

nimajo izključnih cen, kar je nenavadno, saj ta podatek vključujejo tudi katalogi, kjer so predvidevali, da bodo biblioteko v celoti ali pa vsaj njen večji del prodali enemu kupcu. V primeru razprodaje knjižnice knezoškofa Karla Janeza Herbersteina je vsaka knjiga ovrednotena, na koncu v pripisu seznama pa je navedeno, da publikacije, ki so sestavljene iz različnih tekstov, niso popisane in jih bo dobil tisti, ki bo knjižnico kupil.¹⁶ Torej argument, da so predvidevali, da bo knjižnica prodana skupaj, ni tisti, zaradi katerega bi lahko cene v seznamu izpustili.

Če skušamo slediti prodajo Kopitarjevih knjig naprej, moramo poiskati odgovor na vprašanje, kdo sta bila dunajska knjigarja, ki sta avkcijo pripravljala in zanjo tiskala katalog. Jakob Bader (1797–1870) je bil sin moravskega knjigarja. Iz Mikulova je prišel na Dunaj, kjer je najprej delal v znameniti Beckovi knjigarni – od 1825 do 1838, nato pa je ustanovil lastno firmo. Kot pomemben avkcionar je bil dražitelj nekaterih dragocenih knjižnih zbirk in ocenjevalec knjig. Leta 1851 je pripravil dražbo zgodovinskih, etnoloških in botaničnih knjig, razprodajal je redke tiske, grafične liste, zemljevide, miniature in pergamente iz Avstrije, Madžarske in Češke. Leta 1853 je prodal zapuščino Josefa Ritterja von Kundlerja, 1857 biblioteko plemiča Josefa Hammerja Purgstalla, 1860. pa tudi nadvojvode Antona Viktorja.¹⁷

O drugem – soizdajatelju avkcijskega kataloga Kopitarjeve knjižnice – Dunajčanu Matthäusu Kuppitschu (1796 ali 1797 – 1849), lahko zapišemo, da je bil pomemben antikvar, knjigotržec in avkcionar, obenem pa tudi sam lastnik bogate knjižnice s področja filologije. Dobro je sodeloval z Dvorno knjižnico, saj je zanjo pridobil antikvarna dela.¹⁸ Torej je nastal avkcijski katalog v sodelovanju dveh izkušenih knjigotržcev in izpuščen podatek – izključna cena za posamezne knjige – ne more biti slučaj. Argumenti za tako ravnanje so lahko različni. Kaj hitro bi lahko ugotovili, da je bila vrednost popisovalcev zapuščine občutno prenizka. Odirajo pa se tudi druge možnosti za tako ravnanje, na primer dogovor o prodaji ali drugačni usodi posameznih knjig že pred predvideno avkcijo. Prav ta se nam zdi celo najverjetnejša. Glede na dejavnost – sodelovanje z Dvorno knjižnico in privatne interese Kuppitscha – najbrž lahko predvidevamo, da je le-ta poznal dragocenosti iz Kopitarjeve knjižnice¹⁹ ali pa jih je vsaj ob popisu znal oceniti in zanje poiskati mesto v kakšni pomembni evropski knjižnici.

Walter Lukan ugotavlja, da približno 80 del iz avkcijskega kataloga ni prišlo v Licejsko knjižnico. Med njimi navaja Schönlebnovo delo *Carniola antiqua et nova* (1681), Linhartovo zgodovino *Versuch einer Gerschichte von Krain und den übrigen Ländern der südlichen Slaven Oesterreichs I–II* (Laibach, 1788, 1791), kat. št. 433), delo Josefa Dobrovskega *Slavin* (1808) in v Ljubljano niso poslali nobenega izmed treh izvodov Karadžičevega slovarja *Srpski rječnik, istolkovan njemačkim i latinskim*

¹⁶ Uiber vorstehend specificirte Bücher ist noch ein grosser Vorrath von sogenannt vermischten Werken, welche auch käuflich werden hindann gegeben werden.

¹⁷ Peter R. Frank & Johannes Frimmel, *Buchwesen in Wien 1750–1850*. Wiesbaden : O. Harrassowitz (Buchforschung : Beiträge zum Buchwesen in Österreich 4), 2008, 11–12.

¹⁸ o.c. 110.

¹⁹ Žal o njunem sodelovanju nimamo trdnih dokazov, kajti v Kopitarjevem Brief-Journalu dunajskih naslovnikov praktično ni. Cfr. Vatroslav Jagić, *Neue Briefe von Dobrowsky, Kopitar und anderen Süd- und Westslaven*. Berlin: Weidmann 1897, 823–850.

riječima (Dunaj, 1818).²⁰ Temu seznamu lahko izmed pomembnejših publikacij, ki prav tako niso prišle v Ljubljano, dodamo še celo vrsto naslovov.

Obstaja pa še druga možnost, da bi se v Licejski knjižnici ravnali po *Instrukciji za cesarsko kraljevske univerzitetne in študijske biblioteke*, ki je bila izdana leta 1825. Ta v 73. členu predvideva, da se lahko odproda dvojnice in z izkupičkom poveča denar za nakup knjig (čl. 76).²¹ Sicer je bilo v praksi to pravilo v uporabi v različnih evropskih inštitucijah že pred omenjenim letom. Tako poznamo na primer tiskane kataloge duplikatov, ki jih je izločila knjižnica Britanskega muzeja v 18. stoletju.²² Tudi v ljubljanski Licejski knjižnici je bila to že ustaljena pot, kako povečati denarna sredstva knjižnice. Ob tem pa je potrebno poudariti, da so ob izločanju delali tudi napake, že Konrad Stefan namreč ugotavlja, da so večkrat izločili dvojnice, ki pa to niso bile.²³ Vendar iz Kopitarjeve knjižnice niso izločili duplikatov, kajti J. K. Likawetz je leta 1847 izdelal popis dvojníc, razen iz Kopitarjeve knjižnice (*mit Ausschluss des Kopitarschen Ankaufes*).²⁴ Zanimivo pa je, da v tem popisu dvojnícov manjka vsota, ki jo Licejka s prodajo dobila. Že leta 1809 so na primer na ta način povečali prihodek biblioteke za 862 goldinarjev.²⁵ Je bil podatek izpuščen namenoma, kajti lahko bi pokazal, da za Kopitarjevo knjižnico niso odšteli prav velike vsote?

Torej so morale knjige iz avkcijskega kataloga Kopitarjeve knjižnice, ki jih danes nimamo v Ljubljani, najti mesto v kakšni drugi evropski biblioteki. Večkrat je bilo že zapisano, da se je za nakup celotne biblioteke zanimala Kraljevska knjižnica v Berlinu, Vatikanska knjižnica, ruski minister za kulturo in knjižnica Britanskega muzeja.²⁶ Če na hitro preletimo seznam del, ki jih pogrešamo, lahko ugotovimo, da so to predvsem slovarji in slovnice slovanskih in drugih vzhodno evropskih jezikov ter nekaj raritet. Ker sem že pred leti na podlagi tiskanih katalogov iskala slovenske knjige iz 16. stoletja v knjižnici Britanskega muzeja oz. danes Britanski knjižnici,²⁷ sem tudi ob »izgubljenih«
Kopitarjevih knjigah pomislila prav na to ustanovo. Nekoliko kasneje je objavil svoje raziskave tudi Peter Svetina. V prispevku *Starejši slovenski tiski v British Library v*

²⁰ Walater Lukan, *Kopitars Privatbibliothek. V: Bartholomäus (Jernej) Kopitar*. Wien, Köln, Weimar: Böhlau Verlag (Osthefte.Sonderband 11), 1995, 225, op 15.

²¹ Instrukcija za cesarsko kraljevske univerzitetne in študijske biblioteke, začasno izdana z dekretom dvorne študijske komisije z dne 23. julija 1825. V: *Prvi strokovni standardi za javne znanstvene knjižnice na Slovenskem*. Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije, Narodna in univerzitetna knjižnica (Monumenta Bibliothecaria 1), 2007, 42.

²² Seznime izločenih knjig je objavljala firma Sotheby. P. R. Harris, *A History of the British Museum Library 1753–1973*. London: The British Library, 1998, 792.

²³ Konrad Stefan, *Geschichte der Entstehung und Verwaltung der k. k. Studien-Bibliothek in Laibach*. Laibach: Musealverein für Krain, 1907, 92.

²⁴ o. c., 85; Eva Kodrič Dačić, Uvajanje strokovnih standardov v sistem javnih knjižnic: avstrijske javne licejske in univerzitetne knjižnice v prvi polovici devetnajstega stoletja. V: *Prvi strokovni standardi za javne znanstvene knjižnice na Slovenskem*. Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije, Narodna in univerzitetna knjižnica (Monumenta Bibliothecaria 1), 2007, 77 je napačno povzela podatek, ker meni, da so izločili tudi duplikate iz Kopitarjeve knjižnice.

²⁵ Konrad Stefan, o. c., 54.

²⁶ Walter Lukan, *Jernej Kopitar (1780–1844) in evropska znanost v zrcalu njegove zasebne knjižnice*, Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica, 2000, 15.

²⁷ Anja Dular, Najstarejši tiski Britanske knjižnice v Londonu in naše dežele. *Zgodovinski časopis* 51, 1997, 99–102 in ista, Naši zgodnji tiski v Britanskem muzeju. *Knjižnica* 34/4, 1990, 65–68.

Londonu je zajel daljše časovno obdobje in dodal, kjer je lahko ugotovil tudi datume, ko so knjige prišle v to pomembno ustanovo.²⁸ V vseh treh člankih pa je obravnavana le slovenika.

Kot smo omenili že zgoraj, se je tudi Britanski muzej pogajal za nakup celotne biblioteke. Zanimivo je, da je prodaja Kopitarjeve knjižnice sovpadala s pomembnimi organizacijskimi spremembami v tej ustanovi. Sredi 18. stoletja je bil v Londonu ustanovljen Britanski muzej in v okviru tega je delovala biblioteka. Zgodovina knjižnice Britanskega muzeja sega torej od leta 1753 do 1973, ko jo je bila ustanovljena Britanska knjižnica, ki je inkorporirala tudi dotedanjo knjižnico osrednjega muzeja na Otoku. Posebno mesto v zgodovini knjižnice ima bibliotekar Antonio Panizzi, ki je zaznamoval njeno delo v sredini 19. stoletja. Pomembne so njegove rešitve v obdelavi in urejanju knjižničnega gradiva, v osnovi, z določenimi modifikacijami in seveda posodobitvami, jih uporabljamo še danes. Na tem mestu pa želim poudariti njegov načrt pridobivanja gradiva. Intenzivno je začel zapolnjevati vrzeli v fondu ameriške literature in kar je za nas še pomembnejše, sistematično so začeli zbirati knjige in periodiko v različnih evropskih jezikih, tudi v skandinavskih, slovanskih in ostalih vzhodnoevropskih. Pri teh velikopoteznih načrtih se je naslonil na dva glavna dobavitelja, v Ameriki mu je pomagal zbirati literaturo Henry Stevens iz Vermonta.²⁹ Nemško in ostalo antikvarno gradivo in sodobne evropska tiske pa je zanj kupoval predvsem berlinski antikvar Adolf Asher. Leta 1848 je muzej plačal Asherju za dobavo knjig več kot 2.500, ostalim dobaviteljem skupaj so to leto dali le nekaj čez 3000 funtov.³⁰

Kdo je bil Adolf Asher (1800–1853)? Rojen je bil na Pomorjanskem, nato je v Berlinu obiskoval gimnazijo, nekaj let je delal kot trgovec na Angleškem, pa v Sankt Peterburgu, kjer je trgoval z diamanti. Slučajno je pridobil veliko knjižno zbirko in to je bil povod, da se je okoli leta 1820 začel ukvarjati s prodajo knjig, ob tem mu je bilo v veliko pomoč znanje različnih jezikov. Torej se je vrnil v Berlin in s podružnicama oz. posredniki v Londonu in Sankt Peterburgu postal eden najpomembnejših knjigotržcev in antikvarjev v sredini 19. stoletja.³¹ Leta 1841 ga je knjigotržec David Nutt v Londonu seznanil z Antonijem Panizzijem,³² po nekaterih podatkih pa sta bila v pisnih stikih že deset let prej.³³ Njuno sodelovanje je bilo v nadaljnjih letih zelo tesno, Asher je seznanjal Panizzija o dogajanjih na političnem področju v srednji Evropi, predvsem Avstriji

²⁸ Peter Svetina, Starejši slovenski tiski v British Library v Londonu. *Slavistična revija* 28/2000, 98–104.

²⁹ P. R. Harris, *A History of the British Museum Library 1753–1973*. London: The British Library, 1998, 144 in David Paisey, *The British Library. V: Handbuch deutscher historischer Buchbestände in Europa: eine Übersicht über Sammlungen in ausgewählten Bibliotheken* 10. - Hildesheim, Zürich, New York : Olms-Weidmann 2000, 48 ss.

³⁰ P. R. Harris, *A History of the British Museum Library 1753–1973*. London: The British Library, 1998, 214. in Edward Miller, *Prince of Librarians: The life and times of Antonio Panizzi of the British Museum*. London: The British Library 1988, 156 ss. 181 ss.

³¹ Otto Mühlbrecht, Asher Adolf. V: *Allgemeine Deutsche Biographie* 1. Leipzig: Duncker & Humboldt, 1875, 619; David Paisey, Adolphus Asher (1800–1853): Berliner bookseller, anglophile, and friend to Panizzi. *British Library journal* 23, 1997, 131–153.

³² P. R. Harris, *A History of the British Museum Library 1753–1973*. London: The British Library, 1998, 143.

³³ David Paisey, *The British Library. V: Handbuch deutscher historischer Buchbestände in Europa: eine Übersicht über Sammlungen in ausgewählten Bibliotheken* 10. Hildesheim, Zürich, New York : Olms-Weidmann 2000, 51.

in Prusiji, seveda tudi o knjigah in knjižnicah,³⁴ kar je bilo pomembno, saj naj bi bila Panizzijeva nabavna politika usmerjena predvsem v nakup antikvarnih zbirk, ki bi se pojavile na tržišču.³⁵ Za našo raziskavo so na tem mestu najpomembnejši podatki o usodi biblioteke dunajskega knjigotrčca Matthäusa Kuppitscha, ki smo ga omenili kot enega izmed avkcionarjev Kopitarjeve knjižnice. Še pred smrtjo (1849) jo je namreč prodal in Asher je konec leta 1845 zanjo plačal 17.500 goldinarjev.

Obstajajo podatki, da sta si knjižnico na Dunaju ogledala skupaj s Panizzijem. Za marec 1846 je Asher pripravljala tudi avkcijo v nemškem Halleju, kjer pa naj bi poleg Kuppitscheve knjižnice ponudili še knjige iz manjše biblioteke Henrija Ternaux-Compansa. Katalog je bil tiskan v francoščini – *Catalogue d'une collection précieuse de livres qui seront adjugés au plus offrant a Halle le 16. mars 1846. Halle 1846*. V literaturi sicer zasledimo podatek, da ni ohranjen noben izvod omenjenega kataloga,³⁶ a smo odkrili zapis o izvodu, ki je danes v Britanski knjižnici. Datum avkcije pa ne pomeni, da so začele knjige iz znamenite dunajske biblioteke prihajati v Britanski muzej šele leta 1846. Asher je namreč tiskane pole avkcijskega kataloga še pred izidom pošiljal Panizziju, ki je na podlagi teh seznamov prvi, še pred uradno razprodajo, izbiral gradivo. Med 7.750 naslovi naj bi se Panizzi odločil za nakup vsaj dveh tretjin.³⁷ V zbirki je bilo predvsem leposlovje, protestantski tiski iz 16. stoletja, literatura namenjena najširšim slojem prebivalstva in zbirke ljudskih pesmi, ki so jo želeli kupiti v celoti, pa so bili trije zvezki *Volksbücher* vseeno prodani za knjižnico pruskega kralja. Prav tako je Britanski muzej kupil 35 od petdesetih rokopisov iz nekdanje Kuppitscheve knjižnice.³⁸

Z veliko verjetnostjo lahko trdimo, da je del Kopitarjeve knjižnice, ki ga danes nimamo v ljubljanski Narodni in univerzitetni knjižnici, sprva ostal na Dunaju v okviru Kuppitscheve privatne biblioteke, ob prodaji le-te pa je po posredovanju berlinskega židovskega knjigotrčca Adolfa Asherja prišel londonski Britanski muzej in je danes v Britanski knjižnici. Poleg prodaje avkcionarjeve knjižnice hipotezo lahko podkrepimo z datumi akcesije in računi ohranjenimi v Londonu.

Kopitar je bil sicer bibliofil, vendar je svojo knjižnico zbiral kot znanstvenik in zato ni posebej skrbel za njen zunanji izgled – publikacije niso opremljene z ekslibrisi ali celo enotno vezane, zato je težko izslediti, njihovo usodo. Britanska knjižnica je le ena izmed bibliotek, kjer se danes nahajajo. V tabeli smo namenoma pustili tudi dela, ki jih je Britanski muzej pridobil iz zapuščine Thomasa Grenvilla (1755–1846), nekdanjega

³⁴ Edward Miller, *Prince of Librarians: The life and times of Antonio Panizzi of the British Museum*. London: The British Library 1988, 156 ss, glej tudi op. 16, 168.

³⁵ David Paisey, *The British Library. V: Handbuch deutscher historischer Buchbestände in Europa: eine Übersicht über Sammlungen in ausgewählten Bibliotheken* 10. - Hildesheim, Zürich, New York : Olms-Weidmann 2000, 50.

³⁶ David Paisey, *The British Library. V: Handbuch deutscher historischer Buchbestände in Europa: eine Übersicht über Sammlungen in ausgewählten Bibliotheken* 10. Hildesheim, Zürich, New York : Olms-Weidmann 2000, str.87.

³⁷ David Paisey, *The British Library. V: Handbuch deutscher historischer Buchbestände in Europa: eine Übersicht über Sammlungen in ausgewählten Bibliotheken* 10. Hildesheim, Zürich, New York : Olms-Weidmann 2000, 52–3.

³⁸ David Paisey, *The British Library. V: Handbuch deutscher historischer Buchbestände in Europa: eine Übersicht über Sammlungen in ausgewählten Bibliotheken* 10. Hildesheim, Zürich, New York : Olms-Weidmann 2000, 83.

sodelavca muzeja, a obenem bibliofila in lastnika velike biblioteke, štela je okoli 20.000 zvezkov, med njimi 700 inkunabul. Zbirka je nastala z nakupi in obstajajo dokumenti, da mu je knjige prav tako prodajal Asher.³⁹

Raziskavo bi sicer lahko razširili še na druge knjižnice, ki jim je v sredini 19. stoletja prodajal literaturo Adolf Asher in verjetno izsledili še usodo kakšne knjige. V zgodovini oxfordske Bodlaine ga omenjajo predvsem kot dobavitelja hebrejskih, nemških, poljskih in madžarskih knjig.⁴⁰ Delo bi bilo bistveno lažje, če bi se ohranil arhiv Asherjevega knjigotrškega podjetja, a je bil žal med drugo svetovno vojno uničen.⁴¹ Tako smo v prispevku lahko le nakazali, kakšna je bila usoda nekaterih pomembnih tiskov, ki so bili nekoč del slavne Kopitarjeve knjižnice.

Na podlagi avkcijskega kataloga Kopitarjeve knjižnice, fonda Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani in prek spleta dostopnega kataloga Britanske knjižnice, smo ugotovili, da bi lahko 89 naslovov knjig, ki so danes v Londonu, lahko izviralo iz slavistove knjižnice. Med njimi so sicer nekatera, ki so v NUKu, a ne iz omenjenega fonda. Ta smo označili na razpredelnici z zvezdico. Pri nadaljnji identifikaciji knjig sta mi pomagala kolega iz Britanske knjižnice. Lynn Young, ki je pregledala arhivske dokumente in mi posredovala podatke o datumih in načinu, kako so knjige prišle v nekdanji knjižnico Britanskega muzeja. Na podlagi njenih ugotovitev sem lahko za tretjuno naslovov ugotovila, da datumi sovpadajo z Asherjevimi pošiljkami knjig iz nekdanje Kuppitscheve knjižnice. Milan Grba, vodja oddelka za jugovzhodno Evropo v Britanski knjižnici pa mi je posredoval nekaj računov, ki podpirajo našo domnevo. Na londonskem računu je bilo Kopitarjevo delo *Grammatik der Slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark*. Laibach (1808) skupaj s 390 drugimi naslovi, zanje je prejel 140,5 funtov, kar je po današnji oceni okoli 6.860 funtov, za knjigo povprečno 17,60. *Slavjanska Antologia iz rukopisah Dubrovač pjesnikah* je bila kupljena pri Asher & Co. 17. 4. 1847. Na seznamu – računu je 678 knjig, zanje so v Londonu plačali 119.8 £. (kar je po današnji oceni 6.000 funtov oz. v povprečju 8,80 £ za posamezno knjigo). Zanimivo je, da je na tem seznamu še sedem del v južnoslovanskih jezikih – hrvaščini, srbsščini, ki pa niso iz nekdanje Kopitarjeve knjižnice, po vsej verjetnosti pa iz Kuppitscheve zapuščine.⁴²

Za konec še retorično vprašanje – zakaj avkcijski katalog Kopitarjeve knjižnice nima cen knjig? Poleg nizke cene celotne knjižnice v zapuščinskem inventarju, je temu

³⁹ Prav tam.

⁴⁰ Kristian Jensen, Bodelain Library. V: *Handbuch deutscher historischer Buchbestände in Europa : eine Übersicht über Sammlungen in ausgewählten Bibliotheken* 10. Hildesheim, Zürich, New York : Olms-Weidmann 2000, 274.

⁴¹ David Paisey, Adolphus Asher (1800–1853): Berliner bookseller, anglophile, and friend to Panizzi. *British Library journal* 23, 1997, op. 7, 150–151.

⁴² Jarnevičeva, Dragojla. Domorodne Poviesti. Knjiga prva.u Karlovcu, 1843.8°. 1206.h.15; Kukuljević Sakcinski, Ivan. Različita dela.u Zagrebu, 1842–44.3 v. 8°. 12265.aaa.1; Mažuranić, Ivan, and Užarević (Jakov) Deutsch-ilirisches Wörterbuch ... Němačko-ilirski Slovar.Agram, 1842.8°. 1333.e.9; Mikhailović, Evstati. Иллури и Србљи, или прегледъ народности старосѣдіоца Иллурика и имена, писмена, и начина писаня данашнои Србаля. Иллуриг и Сербен.У Новомъ Саду,1843.8°. 1298.b.13;Popović, Jovan,of Neusatz. Србска Грамматика или писменица, по начину, коимъ найславнии нати садашњи Списатели пишу, нарочно на ползу премиле младежи Србске устроена ... (Die Serbische Sprachlehre).У Новомъ Саду, 1843.8°. 1333.e.10; Bogović, Mirko.Ljubice. [Poems.]pp. 76. u Zagrebu, 1844.8°. 11585.a.11; Ilić, Luka. Narodni Slavonski običaji Sabrani i popisani po L. I. Oriovčarinu.u. Zagrebu,1846.8°. 9475.b.10.

gotovo botrovala tudi nakana avkcionarja, da del knjig zadrži zase. Cene slednjih pa ne bi mogle biti prav nizke in tako bi ob prevzemu v Ljubljani lahko opazili, da zbirka ni popolna.

Naj zaključim z latinskim pregovorom *Habent sua fata libelli!* Kopitarjevi sorodniki so z zapuščino dobili lepo vsoto denarja, Ljubljana pomembno knjižnico, za manjšo vsoto, kot so jo zanjo ponujale nekatere evropske ustanove. Razliko med kupnino iz Ljubljane in višjo ceno, ki bi jo dobili drugje, je Kuppitsch oz. Asher pridobil s prodajo drugim pomembnim bibliotekam.

SUMMARY

It has been commonly stated in literature that, according to the wishes of his family, Kopitar's library in its entirety came into possession of the former Lyceum Library, later the Provincial Reference Library, presently the National and University Library, for the payment of 1,400 gulden. It has been established by Josip Marn in 1880 as well as more recently by Walter Lukan that not all books from the auction catalogue of Kopitar's library arrived in Ljubljana. The following catalogue was published shortly after the owner's death in Vienna: *Verzeichniss der in die Verlassenschaft des Herrn Bartholom. Kopitar ... gehörigen wertvollen Bücher und Handschriften : grossentheils sprachwissenschaftlich, vorzüglich in allenslawischen Sprachen, welche den 1845, Vormittags in den gewöhnlichen Lizitations-Stunden ... öffentlich versteigert werden. – Wien : zu haben à kr. bei Jakob Bader ... und Matth. Kuppitsch ..., 1845.*

This begs the question whether the catalogue before us is the real auction catalogue. The crucial piece, i.e., the auction prices of the books, is missing in the catalogue. The co-publisher of the auction catalogue, Matthäus Kuppitsch from Vienna, played the key role in selling the books. The author finds that omission of the auction prices was not inadvertent. There might be various reasons for this omission. It quickly becomes clear that the value the appraisers put on the bequest was too low. There might be other reasons as well, e.g., agreement on sale or some other fate of individual books before the planned auction, which seems most plausible. That means that the books from the auction catalogue of Kopitar's library that are now missing in Ljubljana must have ended up in some other European library.

It is interesting that the sale of Kopitar's library coincided with important organizational changes in the library of the British Museum. A special place in its history is occupied by the librarian Antonio Panizzi, who at that time began systematically collecting books and periodicals in various European languages, including Scandinavian, Slavic and other East-European languages.

If the research were expanded to other libraries that were in the mid-nineteenth century buying books from Adolf Asher, probably the fate of some more books could be traced. In the history of the Oxford Bodleian Library he is mentioned as a supplier of Hebrew, German, Polish, and Hungarian books. The work would have been much easier if the records of Asher's book-trading business had been preserved, but, unfortunately, they were destroyed during World War II. For that reason the article could have only outlined the fate of some important prints that used to be part of the Kopitar's renowned library.

Št. AK	Avtor	Naslov	Letnica	BL	
4*	Matthae	Wendische Grammatik	1721	829 b.29.	Kupljeno 5.11. 1849
14*	Hanky	Starobyła Składanie	1823	11585.b.13.	Kupljeno 19. 4. 1849
20*	Hartmann	Iwain, ein Hedengedicht	1786	11511.c.21	Kupljeno 19. 6. 1846
55	Molnar	Deutsch-wallachische Sprachlehre	1788	G.17609.	Nekdanji lastnik Thomas Grenville
84	Schrötter	Versuch einer österreichische Staatsgeschichte	1771	1315.a.18.	Pridobljeno 19. 6. 1846
95*	K. I. Tham	Böhmisch-deutsches Nationallexikon	1805	829.f.2.	Pridobljeno 19. 6. 1846
98	Avramović, Teodor	Wörterbuch, deutsches und illyrisches	1790	G.17610,17611	Nekdanji lastnik Thomas Grenville
109	A. Bernolak	Slowár slowenski - cesko, latinsko, nemecko, uherski	1827	12975.o.9	Kupljeno 4. 12. 1847
166	R. v. Ems	Der gute Gerhard, eine Erzählung	1840	11511.d.25	Kupljeno 24. 3. 1846
194	J. Baden	Deutsch-dänisches Wörterbuch	1797	628.e.4.628.e.5	Pridobljeno konec 18. ali v začetku 19. stoletja
202*		Corrigenda in Bohemia docta Balbini	1779	403.z.9.	Pridobljeno konec 18. ali v začetku 19. stoletja
285	S. Johnson	Grammatisch kritisches Wörterbuch der engl. Sprache f. die Deutschen	1783	829.h.3.; 829.h.4.	Pridobljeno konec 18. ali v začetku 19. stoletja
333		Thesaurus ridendi et jocandi	1720	12315.a.18	Kupljeno 24. 3. 1846
340*	Schnurrer	Slavischer Bücherdruck	1799	823.e.15.	Kupljeno 19. 6. 1846
410	A. Klein	Deutsches Provinzialwörterbuch	1792	1332.a.3.	Kupljeno 19. 5. 1845
433*	A. T. Linhart	Versuch einer Gersichte von Krain	1788, 1791	1437.e.11 9. 5. 1845	Kupljeno 9. 5. 1845
476	Jungmann	Historie litteratury Ceske	1825	816.k.9.	Kupljeno 12. 12. 1841 ali 1846
483*	Kopitar	Grammatik der slavischen Sprache in Krain	1808	829.e.12 30. 6. 1846	Kupljeno 30. 6. 1846

Št. AK	Avtor	Naslov	Letnica	BL	Kupljeno
485*	V. Steph. Karadžić	Serbiche Hochzeitslieder	1826	236.e.5.	Kupljeno 14. 6. 1846
529*	Hanky	Starobyļa pamatka XII. A XIV dil prvj	1817	11585.b.13.	Kupljeno 19. 4. 1849
616*	Vodnik	Pismenost ali Gramatika	1811	1488.bb.8 25. 1. 1846	Kupljeno 15. 11. 1959 / 25. 1. 1846 ⁴³
645		Citanka anebo kniha k Cjtanj pro mladez	1825	12265.bb.2	Kupljeno 19. 4. 1849
653		Slavjanska Antologia iz rukopisah Dubrovackih Pjesnikah (u Beču)	1844	11585.e.26.	Kupljeno 17. 4. 1847
4/41	Turgenevio	Historica Russiae Monumenta,	1842	1314.m.15.	Kupljeno 14. 1. 1847
4/110	Dolliner	Codex epistolaris primislai ottocari II	1803	1314.i.6.	Kupljeno 22. 10. 1847
4/125 *	J. Dalmatin	Biblia, Wittenberg	1584	465.d.12	Pridobljeno med letoma 1837 in 1929.
4/136*	L. Schönleben	<i>Carniola antiqua et nova</i>	1681	9366.dd.2.	Kupljeno 21. 10. 1847

⁴³ Peter Svetina, Starejši slovenski tiski v British Library v Londonu, *Slavistična revija* 28 (2000), 98–104.

Slavistična revija (<https://srl.si>) je ponujena pod licenco [Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2011_1_04.pdf | DOST. 23/11/24 3.27